

Оперук Віталій Ігорович –
ад'юнкт кафедри криміналістики Київського
національного університету внутрішніх
справ

Інформаційна взаємодія між учасниками слідчо-оперативної групи як один із елементів, що впливає на успішність розкриття розбійних нападів на банківські установи

У статті розкривається теоретичне поняття “взаємодії”, а також виокремлено найбільш розповсюджені напрями взаємодії та її елементи.

Ключові слова: інформаційна взаємодія, розбійний напад, банківські установи, слідчий.

Пріоритетним напрямом діяльності органів внутрішніх справ України в сучасних умовах є забезпечення і гарантування реалізації конституційних прав кожного громадянина нашої держави, попередження злочинних посягань, особливо з боку організованих угруповань і злочинних організацій, захист громадян від насильницьких дій, боротьба з особливо небезпечними злочинами. Одним із головних чинників у правоохоронній практиці, спрямованим на забезпечення використання цих завдань, є побудова надійної, науково обґрунтованої доказової бази з розкриття та розслідування злочинів [1].

Не одне покоління вчених-криміналістів, таких як Р.С. Белкін, В.П. Бахін, М.В. Салтевський, С.М. Стахівський, В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько та багато інших займались дослідженням цього питання.

Метою нашої статті є розкриття поняття “взаємодії” та аналіз кримінальних справ з подальшим виокремленням найбільш розповсюджених напрямів взаємодії та її елементи при розслідуванні розбійних нападів на банківські установи.

У сучасних умовах розкриття будь-якого тяжкого злочину, до яких відноситься і розбійний напад на банківську установу, досягається колективними зусиллями працівників слідства та оперативних підрозділів (карного розшуку, боротьби з економічною злочинністю, боротьби з незаконним обігом наркотиків, кримінальної міліції у справах дітей, боротьби з організованою злочинністю, оперативно-технічних, пошуково-розвідувальних апаратів тощо).

Сьогодні це основа всієї організації роботи по боротьбі зі злочинністю. Це комплексна діяльність різних державних правоохоронних органів, наділених різними методами і засобами пізнання. Важко визначити і зважити частку участі кожного з них у розкритті (ст. 102 КПК України), але відомо одне, що сьогодні розкрити злочин без використання оперативно-розшукових, пошуково-розвідувальних і організаційно-управлінських засобів, прийомів і можливостей неможливо. Тому при розкритті і розслідуванні на стадії досудового слідства слідчий вступає у взаємодію з підрозділами органів дізнання (ст. 101 КПК України), наділеними різними технічними засобами, гласними і негласними прийомами їх застосування для збирання і обробки доказової інформації про пізнавану подію, ознаки якої виявлені [2, с. 441].

Взаємодія як найбільш організована та ефективна форма боротьби правоохоронних органів зі злочинністю характеризується певними основними властивостями. У зв'язку з цим вона розглядається як вищий ступінь консолідації сил і засобів правоохоронних та контролюючих органів, наділених законом відповідними повноваженнями (серед яких один з основних видів – взаємодія слідчого та оперативно-розшукових органів), у різних сполученнях участі залежно від виду злочину, що розслідується, складності завдань, що вирішуються, необхідності використання відповідних засобів, прийомів та методів.

Основою взаємодії є обов'язкова участь відповідних правоохоронних та контролюючих органів у розкритті злочинів з виділенням для цього необхідних, специфічних для кожного органу джерел інформації, сил та засобів. Слід зазначити, що така взаємодія не зводиться лише до обміну процесуальною, оперативно-розшуковою та іншою службовою інформацією, передбаченою відповідними законодавчими актами. Йдеться також про реалізацію цієї інформації шляхом проведення спільних дій, обговорення отриманих результатів, планування подальших заходів, спрямованих на розкриття злочинів [3].

Сутність взаємодії слідчого та оперативного працівника полягає в тому, що: це передусім, активна цілеспрямована діяльність суб'єктів – слідчих та працівників оперативних підрозділів, до якої можуть залучатися негласні співробітники, представники громадськості, фахівці різних галузей знань тощо; кожен суб'єкт цієї діяльності вживає конкретних заходів (слідчі дії, оперативно-розшукові заходи) у межах, встановлених законом повноважень; це узгоджені за місцем, часом і метою спільні дії двох чи більше суб'єктів, спрямовані на впровадження одержаних результатів оперативно-розшукових заходів, відомостей у кримінальне судочинство; у спільних планах (реалізація оперативно-розшукової інформації, провадження досудового слідства з конкретної кримінальної справи тощо) необхідно передбачати комплекс оперативно-розшукових та інших заходів і слідчих дій у такому порядку, щоб їх проведення було несподівано для осіб, дії яких перевіряються, їхніх співучасників і мало як найбільший ефект у закріпленні процесуальним шляхом обставин, що підлягають доказуванню відповідно до ст. 64 КПК України; у процесі проведення конкретних оперативно-розшукових заходів та слідчих дій необхідно суворо дотримуватися вимог Конституції України, чинного законодавства, принципів оперативно-розшукового законодавства та кримінального судочинства; дії зазначених суб'єктів мають бути спрямовані на забезпечення введення оперативно-розшукової інформації у кримінальне судочинство за допомогою процесуальних засобів – шляхом провадження відповідних слідчих дій та процесуальних рішень [4, с. 126].

Підставою для взаємодії слідчого з оперативним працівником є об'єктивна необхідність застосування вмінь і навичок по розшуку та затриманню злочинців, виявленню свідків, речових доказів та ін., що має значення для встановлення істини по справі [5, с. 4–5].

Форми взаємодії – способи співробітництва, що забезпечують узгоджений характер діяльності, конкретні способи зв'язку між взаємодіючими суб'єктами. Уточнюючи це визначення, вчені-криміналісти зазначають, що форма взаємодії як спосіб організації містить у собі комплекс способів і прийомів взаємодії, систему зв'язків і правовідносин взаємодіючих суб'єктів [6, с. 6].

Форми взаємодії слідчого та оперативного працівника, в залежності від вирішуваних при цьому завдань, можна умовно поділити на групи організаційного та кримінально-процесуального характеру.

Так, до першої групи можна віднести: спільне вивчення та аналіз матеріалів оперативної розробки чи перевірки; спільне планування слідчих дій, оперативно-розшукових і профілактичних заходів; регулярний обмін інформацією про обставини

конкретної кримінальної справи, що сприяє формуванню глибшого уявлення про подію злочину; проведення спільних службових нарад (навчань) з актуальних проблем взаємодії, а також обговорення результатів слідчих дій та оперативно-розшукових заходів з метою визначення ефективних та результативних шляхів розкриття злочинів.

До другої форми взаємодії можна віднести такі: проведення органом дізнання слідчих дій за дорученням слідчого; взаємодія у процесі провадження конкретної слідчої дії або робота у складі слідчо-оперативної групи; спільне внесення на адресу керівників підприємств, установ, організацій пропозицій щодо усунення причин та умов, які сприяли вчиненню розслідуваного злочину, що передбачено ст. 23 КПК України [7, с. 247 – 248].

В умовах практичної діяльності слідчих та оперативних працівників при вирішенні питання про порушення кримінальної справи та при провадженні досудового слідства необхідність взаємодії частіше всього виникає у наступних випадках: 1) при виїзді на місце події (як для проведення огляду, так і для вжиття інших заходів з метою розкриття злочинів “по гарячих слідах”); 2) при вирішенні питання про порушення кримінальної справи за оперативними матеріалами; 3) після порушення кримінальної справи, досудове слідство по якій доручено проводити слідчому; 4) під час спільної роботи у складі слідчо-оперативних груп, які створюються з метою розкриття та розслідування тяжких, складних, багатоепізодних та резонансних злочинів (куди саме й відносяться розбійні напади на банківські установи), або, в окремих випадках, злочинів минулих років.

Крім зазначених можуть бути й інші випадки необхідності вказаної взаємодії. Так, аналіз юридичної літератури, присвяченої цьому питанню, та практичної діяльності слідчих свідчать про те, що необхідність взаємодії може виникати також: коли в ході досудового слідства виникають труднощі у відшукуванні достатньої кількості доказів; коли у зв'язку з необхідністю виконання слідчої дії або ряду слідчих дій необхідне здійснення функцій, що є специфічними та притаманними лише оперативним підрозділам; коли при розслідуванні кримінальної справи складається ситуація, в якій необхідно за короткий проміжок часу виконати значний обсяг слідчих дій та інших заходів, і слідчий фізично неспроможний ефективно, вчасно та якісно виконати вказаний обсяг роботи; коли невідоме місце знаходження обвинуваченого; коли невідоме місце знаходження викраденого майна або майна, здобутого іншим злочинним шляхом, знярядь або предметів злочину, предметів, на яких є явні сліди злочину, майна, на яке необхідно накласти арешт з метою забезпечення можливої конфіскації або задоволення цивільного позову; коли не встановлено особу, яка вчинила злочин; коли необхідно перевірити обвинуваченого на причетність до вчинення інших злочинів; при проведенні профілактичної роботи та заходів по усуненню причин та умов, що сприяли вчиненню злочину, тощо [8, с. 33–34].

Також види взаємодії слідчого з оперативними працівниками можна класифікувати за галуззю використання результатів зазначеної взаємодії – взаємодія під час слідчих дій; взаємодія під час інших процесуальних дій; за складом взаємодіючих суб'єктів: процесуальний аспект – взаємодія слідчого з працівниками карного розшуку; взаємодія слідчого з оперативними працівниками по боротьбі з економічною злочинністю; залежно від етапів проведення слідчої дії – взаємодія під час підготовки, проведення слідчої дії та під час аналізу її результатів; залежно від способу використання умінь та навичок працівників оперативно-розшукових органів – взаємодія практичного (дієвого) або теоретичного характеру тощо.

Крім того, хотілося б зазначити, що на практиці під час розслідування злочинів, форма та вид взаємодії, а також чіткий їхній розподіл, що існує на теоретичному рівні, втрачає свій зміст у результаті розслідування злочинів, так як у

процесі такої взаємодії можливе одночасне використання як процесуальної, так і організаційної форми взаємодії.

Провівши аналіз спеціальної літератури, нормативних актів МВС України, а також вивчивши матеріали архівних кримінальних справ стосовно розслідування розбійних нападів на банківські установи, нами було виокремлено найбільш розповсюджені напрями взаємодії слідчого з оперативними працівниками, це зокрема:

1. Взаємодія при надходженні в чергову частину міськрайлінорганів заяви чи повідомлення про скоєння розбійного нападу на банківську установу та спільний виїзд на місце події.

Цей спосіб взаємодії є найбільш розповсюдженим у практиці розслідування даної категорії справ, так як у більшості випадків взаємодія при розслідуванні розбійних нападів на банківські установи розпочинається саме з виїзду СОГ на місце події.

Так, відповідно до наказу “Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового слідства з оперативними службами органів внутрішніх справ України в розкритті і розслідуванні вчинених злочинів” від 07.09.2005 р. № 777, при надходженні до органу внутрішніх справ заяви чи повідомлення про злочин, що вчинений або готується, керівник органу внутрішніх справ чи оперативний черговий негайно направляє на місце події слідчо-оперативну групу чи оперативну групу та вживає всіх можливих заходів щодо його розкриття в максимально короткий термін [9, с. 7].

По прибуттю слідчо-оперативної групи (далі СОГ) на місце події, слідчий у відповідності до своїх процесуальних повноважень організовує роботу з метою виявлення, фіксації та вилучення речових доказів, що мають значення для швидкого розкриття та затримання осіб, які вчинили злочин.

Під час проведення огляду місця події слідчий інформує оперативних працівників, інших членів СОГ та чергову частину ОВС про виявлені обставини, що мають значення для розшуку й затримання злочинців, дає доручення стосовно вжиття невідкладних оперативно-розшукових заходів для розкриття злочину. У разі потреби приймає рішення та вносить пропозиції керівникові ОВС про додаткове залучення для розкриття злочину сил і засобів, запрошує необхідних спеціалістів. Вивчає наявну оперативну інформацію, складає схеми подальшого пошуку, спрямованого на документування конкретних дій по вчиненому злочину [10, с. 26 – 27].

Працівники оперативних підрозділів, що прибули на місце події спільно з СОГ, попередньо узгодивши зі слідчим основні напрями своєї діяльності, із застосуванням гласних і негласних оперативно-розшукових заходів та методів, приступають до встановлення осіб, які можуть бути причетними до скоєння даного нападу на банківську установу, виявлення свідків та очевидців даної події та речових доказів, що залишились на місці події в результаті вчиненого злочину.

Також, оперативні працівники забезпечують виконання доручень слідчого і вказівок керівника ОВС України, інформують керівництво ОВС України, слідчого про одержану стосовно злочинців інформацію для її подальшого використання під час їхнього розшуку та затримання, встановлення речових доказів, майна та цінностей, здобутих злочинним шляхом [9, с. 17].

2. При вирішенні питання про порушення кримінальної справи за оперативними матеріалами, а також під час спільної роботи у складі слідчо-оперативних груп, які створюються з метою розкриття та розслідування тяжких, складних, багатоепізодних та резонансних злочинів (куди відноситься й розбійний напад на банківську установу).

У практиці розслідування даної категорії злочинів, у результаті добре спланованих оперативних заходів, виникають ситуації, за яких взаємодія між працівниками слідства та оперативно-розшуковими підрозділами розпочинається ще на етапі, коли працівники оперативних служб отримали інформацію про готування до злочину і в них є достатньо підстав вважати, що дана інформація є правдивою.

У такому випадку взаємодія слідчого з оперативними працівниками полягає у спільному вивченні оперативних матеріалів та в плануванні подальших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, що будуть спрямовані на встановлення усіх учасників злочинного умислу, документування їхньої протиправної діяльності та присікання їхнього задуму на стадії готування чи замаху на злочин. З цією метою, відповідно до відомчих нормативно-правових документів, з числа найбільш досвідчених працівників слідства та органів дізнання створюється СОГ, яка здійснює роботу по документуванню злочинної діяльності осіб, стосовно яких, в ОВС України надійшла інформація про намір скоїти розбійний напад на банк.

Діяльність такої СОГ полягає в тому, що слідчий спільно з оперативним працівником складає план слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, який затверджується керівниками відповідних служб, а також, спільне їх проведення відповідно до намічених у плані заходів. У практиці розслідування й розкриття злочинів використовуються два види планів: спільних слідчо-оперативних заходів щодо кримінальної справи й план проведення оперативно-розшукових заходів. Перший з них складається слідчим із представником органу дізнання. Другий план складається органом дізнання самостійно – у межах перевірки висунутих у справі версій [11, с. 73–74].

Складання слідчим плану роботи можливо й самостійно, так як це цілком припустимо із процесуальної точки зору, однак з практичної точки зору – це робити недоцільно. Для підтвердження цієї думки, ми наведемо цитату із праці С.М. Стахівського, з якою ми цілком погоджуємось. Дана позиція пояснюється тим, що “...слідчий, як правило, знає про обставини скоєння злочину тільки з матеріалів, отриманих при проведенні першочергових слідчих дій. Коло інформації оперативного працівника набагато ширше й не обмежене наявною в розпорядженні слідчого інформацією. При складанні спільного плану розслідування ця інформація повинна бути закладена в план. Вона допомагає звузити коло можливих версій і намітити більш ймовірні шляхи їхньої ретельної перевірки” [12, с. 107 – 108].

Другий вид плану – план оперативно-розшукових заходів. Він обмежений рамками слідчих версій і передбачає оперативне відпрацьовування обставин й епізодів справи, перевірка яких слідчим шляхом неможлива або недоцільна. Неодмінна умова реалізації плану розслідування, як однієї з форм взаємодії, – постійний обмін отриманою інформацією. Діяльність створених слідчо-оперативних груп здійснюється на підставі узгоджених планів слідчих дій та оперативних заходів, у яких відображаються конкретні виконавці та точні терміни виконання. Стан виконання планів не рідше одного разу на місяць повинен розглядатися на нарадах керівництвом відповідного підрозділу. Дії слідчого з розкриття злочину контролює керівник слідчого підрозділу, а оперативних працівників – керівник органу дізнання.

Надходження оперативної інформації нерідко призводить до зміни початкового плану розслідування: до виникнення нових версій, до встановлення шляхів більш раціональної перевірки висунутих раніше версій. У свою чергу, інформація, отримана в процесі проведення слідчих дій, може потребувати від оперативного працівника виконання спеціальних завдань у новому напрямі.

3. Ще одним розповсюдженим видом взаємодії між слідчим та оперативним працівником є взаємодія, що виникає після порушення кримінальної справи, досудове слідство по якій доручено проводити слідчому.

На даному етапі присутня як процесуальна, так і не процесуальна форми взаємодії. Як зазначалося вище однією з них є спільна робота в слідчо-оперативній групі, в даному випадку після порушення кримінальної справи майже в усіх випадках начальниками відповідних органів створюються слідчо-оперативні групи по розкриттю та розслідуванню кримінальних справ. Також, до такої форми взаємодії можна віднести й участь оперативного працівника в проведенні різного роду слідчих дій. Участь оперативних працівників у проведенні слідчих дій закріплена чинним КПК України.

У ході розслідування кримінальної справи слідчий надає органам дізнання конкретні доручення і вказівки щодо проведення розшукових і слідчих дій, які повинні включати короткий зміст обставин справи, зміст слідчих чи оперативних дій, що мають бути виконані, а також усі інші обставини, з якими повинен бути ознайомлений орган дізнання для виконання цих дій.

При виявленні під час проведення оперативно-розшукових заходів інформації у справі про злочини, що розслідуються слідчим, або про інші факти злочинної діяльності підозрюваних у цій самій кримінальній справі, працівники оперативних підрозділів негайно ознайомлюють з нею слідчого та вживають заходів до виключення розшифрування джерел і засобів одержання інформації. Отримавши таку інформацію слідчий організовує її перевірку та забезпечує прийняття в кримінальній справі рішення згідно із законом.

Після порушення кримінальної справи слідчий часто перед проведенням слідчої дії, в якій братиме участь оперативний працівник, радиться з ним і з урахуванням інформації про можливе знаходження в місцях проведення обшуків осіб, які причетні до вчинення злочину, особливо небезпечних та вилучених з обігу предметів та речовин, а також факторів, які можуть перешкоджати проведенню обшуків, ініціює залучення для проведення обшуку спеціалістів відповідних категорій та працівників інших оперативних підрозділів [13, с. 69].

Якщо після порушення кримінальної справи виконання першочергових слідчих і оперативно-розшукових заходів не вдалося встановити підозрювану (обвинувачену) особу, то при винесенні слідчим постанови про оголошення підозрюваного (обвинуваченого) в розшук того ж дня, підготовлені належним чином матеріали направляються до оперативних підрозділів для організації розшуку. Організація розшукової роботи покладається на керівників підрозділів карного розшуку, боротьби з організованою злочинністю, боротьби з економічною злочинністю, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів та кримінальної міліції у справах неповнолітніх. У кримінальних справах про особливо тяжкі та тяжкі злочини, в яких обвинувачених оголошено в розшук, слідчі в обов'язковому порядку направляють подання в суд про їх затримання та доставку до суду для обрання запобіжного заходу – взяття під варту [14, с. 11].

Працівник оперативного підрозділу при надходженні вищезазначених матеріалів: координує роботу зі слідчим, звертається до нього за одержанням даних, які можуть сприяти розшуку; надає інформацію, одержану в процесі оперативно-розшукової діяльності, для проведення слідчих дій і використання їх з метою проведення оперативних комбінацій; забезпечує інформування особового складу ОВС про розшук особи; направляє орієнтування до ОВС, на території обслуговування яких вірогідна поява розшукуваного.

Після зупинення кримінальної справи орган дізнання щомісячно інформує слідчого про хід розшуку осіб, які переховуються від правоохоронних органів, та встановлення осіб, причетних до вчинення злочинів [15, с. 251].

Слідчий направляє органу дізнання відповідно до ст. 118 КПК України окреме доручення на розшук злочинця й орган дізнання, виходячи із установленної до того

часу оперативним і слідчим шляхом інформації, планує подальші заходи щодо встановлення особи, що скоїла злочин.

Таким чином, протягом всієї роботи з розкриття злочину діяльність слідчого й оперативного працівника проходить у постійних контактах, ізолюваність у їхній роботі негативно позначається на результатах розслідування.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що практика виробляє нові та удосконалює традиційні форми, види і напрямки взаємодії слідчого з оперативно-розшуковими органами, спрямовані на підвищення якісного рівня та раціональності досудового розслідування за допомогою опосередкованого застосування слідчим спеціальних знань. Тактично грамотне використання різних форм і напрямків взаємодії з оперативними працівниками дозволить слідчому ще до порушення кримінальної справи одержати достатню інформацію про злочинну подію, про особу, яка готується до вчинення злочину, а також зібрати наявну інформацію про злочинну подію. Але у кожному конкретному випадку саме слідчий вирішує, які форми, види і напрямки взаємодії будуть застосовуватися під час розслідування у кримінальній справі. Слідчий несе відповідальність за якість розслідування у кримінальній справі і тому необхідним чином зобов'язаний контролювати її застосування оперативних заходів у процесі своєї взаємодії з оперативно-розшуковими органами.

Список використаних джерел

1. *Красюк І.П.* Взаємодія експертних підрозділів і оперативних служб у протидії організованій злочинності: історія, сучасність, перспективи / І.П. Красюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mndc.naiu.kiev.ua/.../g8_03.htm>.
2. *Салтевський М.В.* Криміналістики (у сучасному викладі): підруч. / Салтевський М.В. – К.: Кондор, 2005. – 588 с.
3. *Криміналістика*: [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти] / [за ред. В.Ю. Шепітька]. — [2-ге вид., переробл. і допов.]. — К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2004. – 728 с.
4. *Ляш А.О.* Проблеми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ у сучасних умовах: матеріали наук.-практ. конф. “Використання сучасних досягнень науки і практики у підвищенні ефективності боротьби зі злочинністю”. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2000. – 332 с.
5. *Герасимов И.Ф.* Понятие и виды взаимодействия участников расследования преступлений // Вопросы взаимодействия следователя и других участников расследования преступлений: Межвуз. сб. науч. тр. – Свердловск: 1984. – 349 с.
6. *Вологин С.М.* Взаимодействие следователя, оперативного работника уголовного розыска и эксперта-криминалиста при установлении лица, совершившего квартирную кражу / Вологин С.М., Лопушной Е.Л., Сивачев А.В. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1989. – 80 с.
7. Бондаренко А.А. Зміст і форми взаємодії слідчого та оперативно-розшукових підрозділів / А.А. Бондаренко // Наук. вісник НАВСУ. – 2003. – № 2. – С. 247-248.
8. *Тертышник В.М.* Взаимодействие следователя с иными подразделениями органов внутренних дел при расследовании преступлений / В.М. Тертышник, С.В. Слинко. – Х.: Ун-т внутр. дел, 1995. – 66 с.
9. *Наказ* Міністерства внутрішніх справ України №777 від 07.09.2005 “Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового слідства з оперативними службами органів внутрішніх справ України в розкритті і розслідуванні вчинених злочинів”. – (Відомчий нормативний акт).
10. *Быков В.М.* Психологические аспекты взаимодействия следователя с органом дознания / Быков В.М. – Омск, 1976. – 42 с.
11. *Озерський І.В.* взаємодія органів слідства і дізнання у боротьбі з організованою злочинністю / І.В. Озерський // Міжвідомчий науковий збірник / [за ред. А.І. Комарової]. – К., 2001. – 635 с.
12. *Стахівський С.М.* Взаємодія слідчого з органами дізнання та органами прокуратури при розслідуванні злочинів / Стахівський С.М. – К., 2002. – 243 с.

13. *Петелин Б.Я.* Вопросы организации и деятельности следственно-оперативных групп / Петелин Б.Я. – Волгоград, 1984. – 354 с.
14. *Карнеева Л.М.* Розслідування злочинів / Карнеева Л.Н., Галкін І.С. – М., 1995. – 187 с.
15. *Михеєнко М.М.* Кримінальний процес України / Михеєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. – К.: Либідь, 1999. – 534 с.

В статье раскрывается теоретическое понятие “взаимодействие”, а также выделяются самые распространенные направления взаимодействия и его элементы.

The article is dedicated to the examination of the theoretical concept “interaction”, the most common directions of interaction and its elements are also emphasized.

Стаття надійшла до редакції журналу 17 червня 2009 року.

© В.І. Оперук, 2009